

BOBVOS PÁL*

A szövetkezetekre irányadó jog az Európai Unióban

1. Általános megjegyzések

A 1435/2003/EK tanácsi rendelet¹ célja egy olyan egységes jogi keretrendszer létrehozása volt, amelyen belül a különböző tagállamok szövetkezetei és természetes személyei részére lehetővé válik vállalkozásaik uniós szintű szövetkezeti formába való átszervezésének megtervezése és megvalósítása. Az Európai Szövetkezet (SCE) olyan *sui generis* szövetkezeti forma, amely a nemzeti jogi szabályozás alapján működő szövetkezetek mellett, kiegészítő jelleggel alapítható.

Az SCE egyben a szövetkezetek nemzeti formája fölé kerülő, új társulási jogi forma is, amelyet sajátos és uniós jellegű, *európai társulási jogi formának* kell tekinteni. Az SCE-t létrehozó rendelet csak szubszidiárius jelleggel, európai szövetkezet alapszabályában nem szabályozott kérdésekben utal az SCE alapszabályában meghatározott székhely szerinti tagállam jogára. A rendelet 9. cikkének rendelkezéseiből (misperint az európai szövetkezetet valamennyi tagállamban olyan bánásmódban kell részesíteni, mint ha az alapszabályában meghatározott székhely szerinti tagállam jogával összhangban alapított szövetkezet lenne) kitűnik, hogy az európai szövetkezeti forma a nemzeti jog szerint alapított szövetkezeti formákkal párhuzamosan létezik. Ennek a megállapításnak az érvényét nem befolyásolja az a körülmény, hogy a létrehozó rendelet nem sorolja fel kimerítően az európai szövetkezetre alkalmazandó összes szabályt, illetőleg néhány pontjában annak a *tagállamnak a jogára utal*, amelynek területén az európai szövetkezet alapszabály szerinti székhelye található.

Az SCE a nemzeti jog szerint alapított szövetkezettől transznacionális jellegében különbözik, alapítására nem a belső jogi normák, hanem az uniós jog ad felhatalmazást, illetve működésének szabályait is döntően az uniós jog határozza meg. Az SCE szabályozásában több szintű szabályozás érvényesül. a) A szabályozás *első szintjét* az 1435/2003/EK rendelet alkotja, amely az SCE-re vonatkozóan kötelezően alkalmazandó

* Tanszékvezető, egyetemi docens, Szegedi Tudományegyetem AJTK, Agrárjogi és Környezetvédelmi Jogi Tanszék

¹ Az európai szövetkezet (SCE) statútumáról szóló, 2003. július 22-i 1435/2003/EK tanácsi rendelet (a továbbiakban Rendelet).

szabályokat mondja ki, kiegészítve a munkavállalók részvételére vonatkozó 2003/72/EK irányelvvvel.² E tekintetben a nemzeti jogalkotásnak a szabályok közvetlen alkalmazását biztosítani kell. b) A szabályozás *második szintje* – amennyiben a rendelet kifejezetten megengedi – az SCE alapszabályának rendelkezései. Ezt követően, szubszidiárius jelleggel, c) a szabályozás *harmadik szintje* a rendeletben nem szabályozott kérdésekben, az SCE-re vonatkozó uniós intézkedések végrehajtása tárgyában hozott tagállami jogszabály, esetünkben a 2006. évi LXIX. törvény³, ami kétféle feladatot old meg: egyrészt az I. része tartalmazza azokat a rendelkezéseket, amelyeket a Rendelet a hazai szabályozás keretébe utal, másrészt a II. része tartalmazza az EK irányelv követelményei szerint megalkotandó szabályokat. d) A szabályozás *negyedik szintje* az SCE alapszabályában meghatározott székhely szerinti tagállam joga szerint alapított szervezetekre vonatkozó joganyag, esetünkben a Polgári Törvénykönyv.⁴ e) Végül, a *szabályozás ötödik szintje* a rendelet alapján alapított szervezetet saját alapszabályának a rendelkezései.

Lényeges megjegyzés, hogy az SCE szabályozásánál az Európai Tanácsnak valamennyi tagállam szabályozására is tekintettel kellett lennie, így az SCE lehetőséget biztosít a klasszikus szövetkezeti elvektől való eltérésre, ennek következtében a transznacionális jog erodál néhány szövetkezeti elvet. Utalunk például arra, hogy ha a székhely szerinti tagállam joga lehetővé teszi, úgy az alapszabály megengedheti azt, hogy egy tagnak több szavazata legyen.

Az európai szövetkezet statútuma a szociális gazdaság egyetlen jogi formája, amely európai uniós szinten létezik, célja volt a belső piac fejlődésének elősegítése az ilyen típusú vállalat tevékenységének uniós szintű megkönnyítésével. Az elmúlt közel húsz év megsemm hozott átütő sikert az SCE számára, alig két tucat működik a tagállamokban. Ezek a kemény adatok arra utalnak, hogy a statútum kevésbé felel meg az Európában működő szövetkezetek egyedi körülményeinek, noha számos vállalkozó mutatott érdeklődést SCE alapítása iránt. Úgy tűnik a kis szövetkezeti vállalkozások számára – amelyek az Unióban többségben vannak – az SCE-hez való hozzáférés nehezen megvalósítható és elsősorban holdingszerkezete miatt kevésbé vonzó a szövetkezők számára.

II. Az európai szövetkezet alapítása⁵

A rendelet két alapítási formát rögzít: az *eredeti* alapítást, amikor a különböző tagállamokban honos természetes személyek vagy a különböző tagállamok alapján létrejött jogalanyok hozzák létre az európai szövetkezetet; a *származékos* alapítást, amely tovább-

² Az európai szövetkezet statútumának a munkavállalói részvétel tekintetében történő kiegészítéséről szóló, 2003. július 22-i 2003/72/EK tanácsi irányelv.

³ 2006. évi LXIX. törvény az európai szövetkezetéről.

⁴ 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről.

⁵ Megjegyezzük, hogy a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet (ILO) 127. számú ajánlása „A szövetkezeteknek a fejlődő országok társadalmi fejlődésében betöltött szerepéről” tartalmazza, hogy a szövetkezetek alapítása a fejlődő országok gazdasági, szociális valamint kulturális fejlődésének fontos eszköze, ezért javasolja az országoknak a jogalkotásra, az oktatásra és a pénzügyi támogatásra fektessenek nagy hangsúlyt.

bi két formában lehetséges: az egyesülés keretében történő alapítás és az átalakulás. Bármelyik alapítási formát is választják az alapítók a szabályok közősek, így az SCE létrehozásának három feltétele van. a) Az európai szövetkezet alapszabály szerinti *székhelyének* az Unió területén kell lennie, ezen belül ugyanazon tagállamban, ahol a központi ügyvezetése található. (A tagállam előírhatja azt is, hogy a központi ügyvezetése és az alapszabálya szerinti székhelye ugyanazon a helyen legyen.) b) Az alapszabályban megjelölt székhely szerinti tagállamban jegyzik be az adott állam joga által kijelölt *nyilvántartásba*. c) A bejegyzést közzé kell tenni.

A *közzétételnek* két formája van: a *tagállami közzététel*, amikor az európai szövetkezetek alapítását illetve bejegyzését valamint az európai szövetkezetekre vonatkozó okiratokat és adatokat teszik közzé olyan módon, mint amelyet az európai szövetkezet alapszabályában megjelölt székhely szerinti tagállam joga a részvénytársaságok tekintetében előírt. Van továbbá az uniós közzététel, amelyet az Európai Unió hivatalos lapjában, a tagállami közzétételt követően tesznek közzé. E közlemény tartalmazza az európai szövetkezet nevét, bejegyzésének számát, keltét és helyét, a közzététel keltét és helyét, valamint annak a címét, továbbá az európai szövetkezeti alapszabály szerinti székhelyét és tevékenységi körét.

III. Az európai szövetkezet eredeti alapítása

1. Az alapítás személyi feltételei

Az SCE transznacionális jellege már az alapításkor megmutatkozik, amennyiben az alapítók nem lehetnek egy országból valóak. Az alapításhoz az szükséges, hogy *két konjunktív személyi feltétel teljesüljön*, azaz a) *legalább öt – legalább két tagállamban honos – természetes személy*, vagy b) *legalább öt – legalább két különböző tagállamban honos, illetve ezek joga alá tartozó természetes személy, illetve társaság* vagy más, egy tagállam joga alapján alapított, a közjog vagy a magánjog hatálya alá tartozó szervezet jelen van és kimondja a szövetkezet megalapítását (Rendelet 2. cikk). A Ptk-tól való eltérő rendelkezés az is, hogy az SCE alapító tagjai közé tartozó természetes személyek és jogi személyek nevét, az utóbbi esetben ezek célkitűzéseit és alapszabály szerinti székhelyét is fel kell tüntetni az alapszabályban (Rendelet 8. cikk).

2. Az alapítás tárgyi feltételei, a minimális tőke meghatározása

Az Európai szövetkezet jegyzett tőke összege előre meghatározott, az nem lehet kevesebb 30.000 Eurónál.⁶ A jegyzett tőke nem csökkenhet ezen összeg alá. Amennyiben tagsági jogviszony megszüntetése miatt a volt tagok visszafizetésre jogosultakká válnak, a visszafizetést felfüggesztik mindaddig, amíg a visszafizetés eredményeként a

⁶ BAJTAY PÉTERNÉ: *Szövetkezetek az Európai Unióban*. Szövetkezés 1998/2 szám, XIX. évf. 91. p.

jegyzett tőke a megállapított összehatár alá csökkenne. A közgyűlés évente egyszer állásfoglalásban rögzíti a tőke összegét az üzleti év végén, valamint annak az előző üzleti évhez képest történt változását (Rendelet 3. cikk). A tőke összegének változása egyébként nem teszi szükségessé az alapszabály módosítását vagy közzétételét.⁷

3. A cégnévvel kapcsolatos előírások

A cégnévvel kapcsolatos eltérés: az SCE esetében nem elegendő a szövetkezet megnevezését, valamint a vezérszót tartalmaznia a cégnévnek, *hanem azt megelőzően, vagy azt követően használni kell "SCE" rövidítést.* Az SCE alapításakor egyetlen tag felelőssége sem haladhatja meg az általa jegyzett összeg mértékét. Miután az SCE tagjainak felelőssége korlátozott, az SCE elnevezésében *fel kell tüntetni a "korlátolt felelősségű" kifejezést* (R 5. cikk).

4. A munkavállalók részvételével kapcsolatos szabályok

Végezetül SCE alapítása esetén, a munkavállalók részvételére vonatkozó 2003/72/EK irány-elvvel összhangban, *rendezni kell a munkavállalóknak az európai szövetkezet döntéshozatali rendjébe történő bevonásának kérdését, amennyiben a létrehozó szervezetekben megfelelően reprezentáltak.* Az európai szövetkezet alapítását megelőzően a részvevő szövetkezetek munkavállalóinak egy egyeztető testületet, a *különleges tárgyaló testületet kell létrehozni.* A különleges tárgyaló testület tagjait a választási bizottság által meghatározott eljárási rend szerint a munkáltatóval munkaviszonyban álló munkavállalók választják meg. Munkavállalói képviselővé az a cselekvőképes munkavállaló választható, aki a munkáltatóval legalább hat hónapja munkaviszonyban áll. A testületben a tagállamokban foglalkoztatott összes munkavállalók számának minden megkezdett tíz százaléka után egy hely illeti meg. A különleges tárgyaló testület legalább tíz tagból áll. *A testület feladata, hogy a munka-vállalóknak az európai szövetkezet döntéshozatali rendjében történő bevonásáról szóló meg-állapodás megkötése érdekében a résztvevő szövetkezetek ügyvezető szerveivel tárgyalást folytasson, eredményes tárgyalás esetén a megállapodást megkösse.* A részvétel jelenti a közgyűlésen (a döntésben) való részvételt és jelentheti az ügyviteli vagy felügyeleti szerven belüli képviseletet (tagságot), vagy ezen szervek tagjai megválasztására vonatkozó javaslat-tételt, illetve a megválasztásukkal való egyetértési jog gyakorlását.

A tárgyalásokat a különleges tárgyaló testület megalakulása után haladéktalanul meg kell kezdeni, és hat hónap alatt (szubjektív határidő) de legkésőbb egy éven belül (objektív határidő) be kell fejezni. A tagok költségtérítésre jogosultak és munkájukat segítő szakértőt vehetnek igénybe. A különleges tárgyaló testület akkor határozatképes, ha az ülésen tagjainak több mint a fele jelen van. A döntéshozatal során minden tagnak egy szavazata van. Határozatait – főszabály szerint a teljes taglétszámához képest számított

⁷ BOBVOS PÁL: *A szövetkezeti részjegy tőke jogi természete.* Bibliotheca Iuridica az ELTE ÁJK tudományos kiadványai, Libri Amicorum 9. 9–14. pp.

– egyszerű szótöbbséggel hozza meg, feltéve, hogy e szótöbbség egyidejűleg valamennyi munkavállaló többségét is képviseli. *A különleges képviselő testület egyszerű többséggel dönthet a tárgyalások mellett, kétharmados többséggel dönthet, hogy nem kezdi meg a tárgyalásokat a szövetkezet ügyvezető szerveivel, vagy a már megkezdett tárgyalásokat berekeszti.*

A különleges tárgyaló testület az európai szövetkezet bejegyzésének napján, vagy abban az esetben szűnik meg, ha a megválasztásától számított egy éven belül a tárgyalások nem fejeződtek be. Ebben az esetben a helyét – a törvényben megállapított feltételek teljesülése esetén – a képviseleti testület veszi át.⁸

5. A cégbejegyzés

Az SCE alapításakor a székhely elv érvényesül. Az SCE bejegyzése esetén a cég székhelye szerint illetékes cégbíróság jár el. A Ctv. felsorolja az okirati kellékeket, lényeges, hogy az SCE esetén a bejegyzéséhez szükséges: a) a munkavállalóknak az európai szövetkezet döntéshozatali rendjébe történő bevonásáról szóló megállapodás, vagy b) a különleges tárgyaló testület határozata arról, hogy a munkavállalóknak az európai szövetkezet döntéshozatali rendjébe történő bevonásáról nem kezdenek tárgyalásokat vagy a megkezdett tárgyalásokat berekesztik, vagy c) az európai szövetkezet alapításában résztvevők közös nyilatkozata arról, hogy a munkavállalóknak az európai szövetkezet döntéshozatali rendjébe történő bevonásának szabályairól – külön törvényben meghatározott határidőn belül – a különleges tárgyaló testülettel megállapodás nem jött létre.

Az SCE nem jegyezhető be, amennyiben nem kötötték meg a 2003/72/EK irányelv 4. cikke szerinti, az alkalmazottak részvételére vonatkozó szabályokról szóló megállapodást. Az SCE a tagállami cégnyilvántartásba vétellel jön létre (Rendelet 11. cikk).

IV. Az európai szövetkezet származékos alapítása⁹

Az SCE létrejöhet származékosan, két fennálló szövetkezet egyesülésével, illetve egy szövetkezet átalakulásával (Rendelet 19. cikk). Az *egyesüléssel történő* alapításnak az a

⁸ Megjegyezzük, hogy az Európai Parlament (2013/C 251 E/03) Állásfoglalása az európai szövetkezet státútumának a munkavállalói részvétel tekintetében (megjelent az Európai Unió Hivatalos Lapjának 2013. augusztus 31-i, C 251. E számában) rámutat, hogy számos tagállam nem ültette át az irányelv alkalmazottak jogaira vonatkozó bizonyos cikkeit, többek között a nemekre vonatkozó rendelkezéseket, és ez számos hiányossághoz vezetett a munkavállalói részvétellel kapcsolatos eljárások nyomon követése és végrehajtása tekintetében. Ugyanakkor egyes tagállamok azon túlmenően, hogy megfelelően átültették az irányelvet, az abban lefektetett előírásokat még meg is haladták. Az Állásfoglalás felhívja a figyelmet arra, hogy az irányelvet nem szabad a státútum előtt felülvizsgálni, kéri annak megfontolását, hogy az egyszerűsítés és a megfelelőbb szabályozás kedvéért a munkavállalói részvételről szóló rendelkezéseket közvetlenül a státútumba illessék be.

⁹ Erről részletesen szól a Tanács 2009. október 19-i 2009/133/EK irányelve a különböző tagállamok társaságainak egyesülésére, szétválására, részleges szétválására, eszközátruházására és részesedéscseréjére, valamint az SE-k vagy az SCE-k létesítő okirat szerinti székhelyének a tagállamok közötti áthelyezésére alkalmazandó adóztatás közös rendszeréről.

feltétele, hogy az egyesülő szervezetek alapszabály szerinti székhelye és központi ügyvezetésén az Unión belül van, amennyiben közülük legalább kettő más tagállam joga alá tartozzon. Az *átalakulással létrejövő* alapításnak az a feltétele, hogy a jogelőd szervezet székhelye és központi ügyintézője az Unión belül van, az egy tagállam joga szerint alapított szervezetnek legalább két éve olyan létesítménye vagy leányvállalata legyen, amely egy másik tagállam joga alá tartozik.

Egy tagállam előírhatja, hogy az SCE alapításában olyan jogalany is részt vehet, amelynek központi ügyvezetése az Unión kívül van, feltéve hogy az adott jogalany egy tagállam joga alapján jött létre, az alapszabály szerinti székhelye az adott tagállamban van, továbbá valós és folyamatos kapcsolatban áll valamely tagállam gazdaságával.

1. Az egyesülés

Az egyesülő szervezetek el kell készíteniük az egyesülés feltételeinek tervezetét, amelyben szerepelnie kell a régi és az új szervezet nevének, székhelyének, a jegyzett tőkének, a részjegyek átruházása feltételeinek, a tevékenység megkezdésének, a hitelező védelem szabályainak és így tovább. Az egyesülés vagy beolvadással, vagy összeolvadással jöhet létre.

1.1. A beolvadás

Az első esetben minden beolvadó szervezet megszűnik az átalakulás időpontjában és attól az időponttól kezdve az átvevő, mint az európai szervezet működik tovább. Ez azt is jelenti, hogy minden korábbi szervezet teljes vagyona az átvevő új európai szervezetre száll át. Az új szervezet a bejegyzésre jogosult cégbíróság új szervezetként új cégjegyzékszámmal jegyzi be. Ezért az átvevő szervezetet cégjegyzékébe fel kell tüntetni, hogy a beolvadás során cégformát változtatott, vagyis a korábbi cégforma törlése nem jelenti az átvevő szervezet, mint jogi személy megszűnését, illetve új jogi személy létrehozását.

1.2. Az összeolvadás

Az *összeolvadással létrehozott* európai szervezet, mint az összeolvadó szervezetek jog-utódja alakul meg. A korábbi szervezetek az összeolvadás időpontjában megszűnnek és teljes vagyonuk az új szervezetre száll át.

Ha az európai szervezetet átalakulás (egyesülés) útján jön létre, a cég bejegyzése iránti kérelmet – főszabályként – a különleges tárgyalótestület megalakulásától számított 8 hónapon belül be kell nyújtani a jogutód székhelye szerint illetékes cégbírósághoz. Az európai szervezet cégbejegyzésére vonatkozó adatoknak a cégek közlönyben történő közzétételét követő 30 napon belül a Cégbíróság intézkedik az adatoknak az Európai Unió hivatalos lapjában történő nyilvánosságra hozataláról, az Európai Unió hivatalos közlemények közzétételéért felelős hivatalához történő megküldése útján.

V. A munkavállalók képviseletének speciális szabályai¹⁰

A cégbejegyzést követően a munkavállalókat a képviselő testület képviseli, amelyet azal a céllal hoznak létre, hogy tájékoztatást és konzultációt biztosítson a munkavállalók számára az SCE-vel, valamint szükség esetén az SCE-re vonatkozó részvételi jogok gyakorlásával kapcsolatban.

A képviseleti testület akkor működhet az SCE-ben, amennyiben: a) a különleges tárgyaló testület és a részt vevő jogalanyok ügyvezető szervei *megállapodtak* abban, hogy az CSE cégbejegyzését követően képviseleti testület működik, vagy b) a különleges tárgyaló testület megállapodás aláírása nélkül megszűnt ugyan, (egy év alatt nem fejeződtek be a tárgyalások), de a működése során nem rekesztette be tárgyalásokat és nem is mondta fel, és valamennyi résztvevő szövetkezet közgyűlése úgy dönt, hogy elfogadja az általános szabályok alkalmazását az SCE létrehozásával kapcsolatban. Ha az SCE-t bejegyzik, a képviseleti testület megalakulhat akkor is, ha a legalább két tag-államban foglalkoztatott munkavállalók egyharmada kéri, vagy a legalább két tagállamban foglalkoztatott összes munkavállaló száma eléri az ötven főt.

A képviselő testület hatásköre azokra a kérdésekre terjed ki, amelyek az európai szövetkezetet, annak egy másik tagállamban lévő *leányvállalatát vagy telephelyét érintik*. Jogosult évente egy alkalommal az igazgatósággal (igazgatótanáccsal) ülést tartani annak érdekében, hogy tájékoztatást kapjon és konzultáljon az igazgatóság (igazgatótanács) által összeállított jelentés alapján az európai szövetkezet gazdasági helyzetéről és annak várható alakulásáról. A konzultáció kiterjed a munkavállalókat érintő legfontosabb kérdésekre, így a foglalkoztatási helyzetre és annak várható alakulására, a szervezettel érintő lényeges változásokra, az egyesülésre, az új munkamódszerek és termelési eljárások bevezetésére, a termelés áthelyezésére, a csoportos létszámcsoökkentésre, az európai szövetkezet társadalmi felelősségvállalásával kapcsolatos döntésekre, stb.

Az SCE alapszabálya megengedheti az alkalmazottak képviselőinek részvételét a közgyűlésen, illetve a rész- vagy ágazati közgyűlésen, azzal a korlátozással, hogy az alkalmazottak képviselői együttesen legfeljebb az összes szavazati jog 15%-val rendelkezhetnek.

VI. A szövetkezeti tagsági jogviszony specifikus jegyeiről

Az alapszabály eltérő rendelkezése hiányában, az SCE-ben természetes személyek vagy jogi személyek szerezhettek tagságot. A jogi személynek minősülő tagokat felhasználónak tekintik azon tény alapján, hogy saját tagjaikat képviselik, feltéve, hogy a természetes személynek minősülő tagjaik egyben felhasználók is. Az SCE-beli tagság megszerzéséhez az ügyviteli vagy irányító szerv jóváhagyása szükséges. Azon jelöltek, akiknek a tagságát visszautasították, fellebbezhetnek a tagfelvételi kérelmet követően

¹⁰ A Európai Unióról szóló szerződés és az Európai Unió működéséről szóló szerződés 153. cikke (az EKSz. korábbi 137. cikke) szerint az Unió támogatja és kiegészíti a tagállamok tevékenységeit a munkavállalók és munkaadók érdekeinek képviselete és kollektív védelme területén is, ezt specifikálják az SCE rendelkezései.

tartott közgyűléshez. Befektető (nem felhasználó) tagok is kérhetik felvételüket. E tagok felvételének feltétele a közgyűlés vagy a közgyűlés, illetve az alapszabály által az e hozzájárulás megadására feljogosított bármely más szerv hozzájárulása.

1. A tagsági jogviszony megszűnése kilépéssel

A SCE a kilépés speciális eseteként nevesíti az alapszabálynak a tagok terhére történő olyan módosítását, amely a) befizetések vagy egyéb szolgáltatások tekintetében új kötelezettségeket vezettek be; vagy b) tagok fennálló kötelezettségeit lényegesen kiterjesztették; vagy c) SCE-ből való kilépés felmondási idejét öt évnél hosszabb időre módosították. Az említett esetekben a közgyűlés határozatát követő két hónapon belül a tag bejelentheti kilépését. Az adott tag tekintetében az alapszabály módosítása nem lép hatályba. A kilépés esetén a tag jogosult a részjegyek visszatérítésére (Rendelet 15. cikk).

2. A tagsági jogviszony megszűnése részjegy átruházásával¹¹

Az SCE a tagsági jogviszony megszűnése eseteként szabályozza az átruházást azzal, hogy amennyiben az alapszabály megengedi a tag tulajdonában álló valamennyi részjegynek egy másik tagra vagy tagságot szerző természetes személyre vagy jogalanyra történő átruházását, és a kontraktus végbemegy, úgy a tag tagsági jogviszonya megszűnik. Megjegyzendő még továbbá az is, hogy az SCE – a magyar szabályozással ellentétben – átruházás alatt nem csak az adásvételt érti, hanem az engedményezést is.¹²

3. A saját tőkéhez való jog

A tagsági jogviszony megszűnése esetén a tagot vagy jogutódját a vagyoni hozzájárulásának értéke, valamint a tagsági jogviszony időtartama alatt keletkezett, a vagyoni hozzájárulásra jutó saját tőke – lekötött tartalékkal csökkentett – összege illeti meg, abban az esetben, ha az a veszteség fedezésére nem került felhasználásra [Ptk. 3:361. § (1) bekezdés].

A tagsági viszony megszűnésekor a tagot nemcsak a vagyoni hozzájárulásának névértéke, hanem az arra jutó *vagyonszaporulat* is megilleti. A vagyoni hozzájáruláson felüli vagyon kiszámítása nem forgalmi érteken történik, hanem könyvszerinti érteken. A törvény szerint a tagot vagyoni hozzájárulásra jutó saját tőke lekötött tartalékkal csök-

¹¹ A Ptk. elveti a részjegy fogalmát, ehelyett pl. a szövetkezet fogalmánál vagyoni hozzájárulásról szól: „A szövetkezet a tagok vagyoni hozzájárulásából álló tőkével alapított, a nyitott tagság és a változó tőke elvei szerint működő, a tagok gazdasági és társadalmi szükségleteinek kielégítésére irányuló tevékenységet végző jogi személy, amelynél a tag kötelezettsége a szövetkezettel szemben vagyoni hozzájárulásának szolgáltatására és az alapszabályban meghatározott személyes közreműködésre terjed ki. A szövetkezet kötelezettségeiért a tag nem köteles helytállni.” [Ptk.3:325. § (1) bekezdés]

¹² Bővebben RÉTI MÁRIA: *A kereskedelmi társaságok vagyoni jogi szabályairól*. Jogtudományi Közlöny 2005/3. szám, LX. évf. 109–116. pp.

kentett összege illeti meg. Mind a vagyoni hozzájárulás, mind az arra jutó vagyonszaporulat kifizetésére igaz, hogy az csak akkor fizethető ki a tagnak, amennyiben az a veszteség fedezésére nem került felhasználásra.¹³ Az összeget a tagsági jogviszony megszűnését követő három hónapon belül kell kiadni; a három hónapnál hosszabb időtartamot előíró alapszabályi rendelkezés a nyolc évet meghaladó részében semmis.

Az SCE ezen szabálytól két irányban is *eltér*. a) Először is eltér abban, hogy a tagot *kilépés vagy kizárás esetén* csak a részjegy névértéke illeti meg, levonva abból az SCE tőkéjét terhelő veszteségek arányos részét, de nem tarthat igényt részjegyre jutó saját tőke lekötött tartalékkal csökkentett összegére. b) Másodszor eltér a részjegy névértéken történő *kifizetése időpontjának* szabályozásában is. A főszabály az, hogy az alapszabály rendelkezésétől függően, a részjegy vissza-fizetési határideje nem haladhatja meg a három évet. Az SCE azonban semmilyen esetben sem kötelezhető arra, hogy a tagság megszűnését követően kibocsátott mérleg jóváhagyását követő hat hónapon belül teljesítse a visszafizetést (Rendelet 16. cikk).

4. A kisebbségi jogok

A tagokat megillető egyéni tagsági jogon túli *többségi jogokat* nevezzük kisebbségi jogoknak. A Ptk. *kisebbség alatt a tagok legalább öt százalékát* kell érteni, a kisebbségi jogok gyakorlására akkor van lehetőség, ha tagok legalább öt százaléka törvényben meghatározott együttes célt tűz ki. Ez az együttes cél lehet: a) a közgyűlés összehívása, b) egyedi könyvvizsgálat kezdeményezése, c) igényérvényesítés kezdeményezése a tag, vezető tisztségviselő, felügyelőbizottsági tag, továbbá a könyvvizsgáló ellen támasztható követelését érvényesítése érdekében (Ptk. 3:364. §). Semmis az alapszabály olyan rendelkezése, amely az ismertetett rendelkezésektől a kisebbség hátrányára tér el (Ptk. 3:365. §).

Az SCE a fenti szabályozástól részben eltér. Az SCE kisebbség alatt konkrétan összesen szavazat *legalább 10 %-ával rendelkező* tagok csoportját érti, vagy az SCE azon tagjait, akiknek *együttes létszáma legalább 5000 fő*. Eltér továbbá az SCE abban is, hogy a kisebbségi jogot gyakorlóknak *kettő indítványtételi* jogot enged: a közgyűlés összehívása kezdeményezését és napirendi pontjai meghatározását, továbbá kérheti bármely közgyűlés napirendjének egy vagy több további napirendi ponttal való kiegészítését (Rendelet 55. cikk).

5. A vagyoni kötelezettség teljesítése

Az alapító vagy a tag által a jogi személy rendelkezésére bocsátott vagyon pénzből és nem pénzbeli vagyoni hozzájárulásból állhat. Nem pénzbeli vagyoni hozzájárulásként az alapító vagy a tag dolog tulajdonjogát vagy vagyoni értékű jogot ruházhat át a jogi személyre [Ptk.3:10.§ (2) bekezdés]. Nem pénzbeli hozzájárulás: vagyoni értékkel – az-

¹³ HAGEN, HENRY: *Szövetkezeti értékek és alapelvek megjelenítése az Európai Unió tagállamai törvényhozásában*. Szövetkezés 2004. évi 1-2 szám, XXV. évf. 30-46. pp.

az a gazdasági életben, pénzben kifejezhető, elismert használati értékkel – bírói dolog, szellemi alkotáshoz fűződő vagy egyéb vagyoni értékű jog, adós által elismert vagy jogerős bírósági határozaton alapuló követelés is lehet. A dolog lehet ingó és ingatlan, ide nem értve a termőföldet, értékpapírt, stb. Nem pénzbeli vagyoni hozzájárulásként követelés is szolgáltatható, ha azt az adós elismerte, vagy az jogerős bírósági határozaton alapul [Ptk.3:332.§ (1) bekezdés].

Az SCE e tekintetben a tagoknak engedményt tartalmaz, amennyiben a készpénz ellenében kibocsátott részjegyek esetében a *névértéknek legalább a 25 %-át* be kell fizetni a *jegyzés napján*, míg az egyenleget (azaz a különbözetet) – az alapszabály rövidebb határidőt előíró rendelkezésének hiányában – *öt éven belül* fizethetik be a tagok (Rendelet 4. cikk).

6. A részjegy szabályozása

Az alapszabály előírhatja, hogy a különböző típusú részjegyeket eltérő jogosultságokkal ruházzák fel a nyereség felosztása tekintetében. Az azonos jogosultsággal felruházott részjegyek egy típusba tartoznak. A részjegyek kizárólag névre szólóak lehetnek.

Az SCE szabályozása szerint a *részjegyek névértéke növelhető* a kibocsátott részjegyek *összevonásával*. Amennyiben az ilyen emelés szükségessé teszi, hogy a tagokat az alapszabályban meghatározott rendelkezések szerint pótbefizetésre szólítsák fel, akkor az erre vonatkozó határozatot a közgyűlés az alapszabály módosítására vonatkozó határozatképességi és többségi követelményekkel összhangban hozza meg.¹⁴ Az SCE a magyar szabályozással ellentétben megengedi a részjegyek névértéke csökkentésével a kibocsátott részjegyek felosztását.

VII. Az európai szövetkezet önkormányzati szervei

A szövetkezet irányítása megvalósulhat a törvény szövege szerint: *egységes irányítási rendszer* (egyszintű irányítási modell, vagy másképp monista rendszer) keretében, vagy *nem egységes irányítási rendszer* (kétszintű irányítási modell, vagy másképp dualista rendszer) keretében.

- Az SCE mindkét struktúrát szabályozza és a szövetkezet alapítóira ruhazza azt a jogot, hogy megválasszák az európai szövetkezetben alkalmazott irányítási modellt. A mindkét irányítási modellre egyaránt vonatkozó szabályokat a Rendelet 45-51. cikke tartalmazza. Közös szabály például, hogy az irányító testületekben a tagsági jogviszony az alapszabályban meghatározott ideig, de maximum hat évig tarthat. Az alapszabályban megállapított feltételekkel a tagok akár többször is újraválaszthatók.

A *monista rendszer* esetében az európai szövetkezetben működik a közgyűlés, továbbá rendelkezni kell *egy ügyviteli szervvel*, ennek az operatív irányítást végző szervnek a *neve az igazgatótanács*. A *dualista rendszer* esetében az európai szövetkezetben

¹⁴ RÉTI MÁRIA: Rendszerváltás – szövetkezet. Gondolatok a részjegy és az üzletrész kategóriáiról. Jogtudományi Közlöny 2001/1. szám, LVI. évf. 37–40. pp.

működik a közgyűlés, továbbá rendelkezni kell *egy irányító szervvel*, ennek az operatív irányítást végző szervnek a neve *igazgatóság*, rendelkeznie kell továbbá *egy felügyeleti szervvel*, ennek a neve *felügyelő bizottság*. A konkrét szövetkezetre vonatkozó irányítási rendszert az alapszabályban elfogadott formától függően meg kell határozni.

1. A dualista rendszer főbb szabályai

Rendelet szerint az SCE szervezeti egységei közé tartozik a dualista rendszerben az igazgatóság, mint irányító szerv és a felügyelőbizottság mint ellenőrző szerv (Rendelet 37-41. cikk). A magyar szövetkezeti modell is dualista, azaz a szövetkezet szervezeti egységei: a közgyűlés, az *igazgatóság és felügyelőbizottság*. A nem egységes irányítási rendszerű európai szövetkezet ügyvezetését igazgatóság látja el, amely az alapszabályban meghatározott létszámú, de legalább három természetes személy tagból áll. A dualista rendszerben működő SCE ügyvezetéséért az igazgatóság felelős. A Rendelet szerint az SCE alapszabálya határozza meg az igazgatóság, a felügyelőbizottság, illetve az igazgatótanács tagjainak számát. A tagállamok azonban meghatározhatják minimum és maximum létszámot. A Rendelet előírja azonban, hogy az igazgatótanácsnak legalább három személyből kell állnia, ha a munkavállalóknak az európai szövetkezet döntéshozatali rendjébe történő bevonását az Irányelv szerint szabályozzák.

Az igazgatóság felelős az SCE vezetéséért és képviseli azt harmadik személyekkel szemben és bírósági eljárások során. A szövetkezet és az igazgatóság működését a felügyelő bizottság kontrolálja, amely az alapszabályban meghatározott számú, de legalább három természetes személy tagból áll. A felügyelő bizottság tagjait a közgyűlés nevezi ki. A rendelet garanciális szabályokat is tartalmaz, senki nem lehet az európai szövetkezet igazgatóságának és felügyelő bizottság tagja egy időben. Ezzel szemben a felügyelő bizottság képviseli az SCE-t az irányító szervvel vagy annak tagjaival szemben, jogviták vagy szerződéskötés során. Az SCE a felügyelő bizottság összetétele tekintetében pedig megszorító rendelkezést tartalmaz, amennyiben előírja, hogy legfeljebb a rendelkezésre álló helyek *egynegyedét* töltheti be nem *felhasználó (befektető) tag*.

Az SCE a Ptk-tól eltérően lehetőséget ad a közgyűlésnek arra, hogy az igazgatóságból kivált valamely igazgatósági tag helyébe, azaz igazgatósági tagnak a felügyelőbizottság egy tagját jelölje ki. A *kijelölt felügyelőbizottsági tag* ezt a tisztséget az új igazgatósági tag megválasztásáig, de legfeljebb hatvan napig töltheti be. Az európai szövetkezet alapszabálya ettől eltérő időtartamot is meghatározhat.

2. A monista rendszer főbb szabályai

Az egyszintű irányítási rendszer szervezeti egységei: a közgyűlés és az *igazgatótanács*. A monista rendszerben az operatív irányítás szerve egyedül az igazgatótanács (Rendelet 42-44. cikk), amely tagjai közt megoszlanak az irányítási és ellenőrzési feladatok.¹⁵

¹⁵ Az igazgatótanácsokban különböző képzettségű, tapasztalatú és háttérű egyének vesznek részt, ugyanakkor hangsúlyozni szükséges annak fontosságát, hogy az igazgatótanácsában a készségek és kompetenciák széles és változatos palettája kell, hogy képviseltesse magát. Az igazgatóknak megfelelő mennyiségű időt kell

A magyarországi székhelyű, egységes irányítási rendszerben működő európai szövetkezet ügyviteli szerve az igazgatótanács, amely legalább 5, legfeljebb 11 természetes személy tagból áll, a munkavállalói részvételre vonatkozó előírások betartása mellett. Mivel az egységes irányítási rendszerben nincs felügyelőbizottság, amely a tagok érdekében ellenőrizné a szövetkezet vezetését, az ellenőrzési és irányítási funkciókat az igazgatótanács keretein belül kell megosztani az egyes tagok között. A törvény kimondja, hogy az igazgatótanács tagjainak többsége független személy. Az SCE alapszabálya ennél magasabb arányt is megállapíthat. Akkor minősül az igazgatótanács tagja függetlennek, ha az SCE-vel e tagsági jogviszonyán kívül más jogviszonyban nem áll.

Az *igazgatótanács felelős* az SCE vezetéséért és képviseli azt harmadik személyekkel szemben és bírósági eljárások során. A tagállam előírhatja, hogy az ügyvezető igazgató ugyanolyan feltételek mellett felelős a napi vezetésért, mint az adott tagállam területén alapszabály szerinti székhellyel rendelkező szövetkezetek esetében. Az igazgatótanács legalább 3 havonta vagy az alapszabályban megállapított időközönként *ülésezik*, hogy megvitassa az SCE üzleti tevékenységének menetét és a várható fejleményeket, adott esetben figyelembe véve az SCE által ellenőrzött vállalkozásokra vonatkozó minden olyan információt, amely jelentősen érintheti az SCE üzletmenetét.

Tekintettel arra, hogy az egységes rendszerben *nincs felügyelő bizottság*, amely a tagok érdekében ellenőrizhetné a szövetkezet működését (ügyvezetését), az irányítási és ellenőrzési funkciókat az igazgató tanács keretein belül kell *megosztani* az egyes tagok között. Az egyszintű irányítási rendszerben működő európai szövetkezetnél a számviteli rend ellenőrzésére *legalább 3 tagú audit bizottság felállítására kötelező, akiket az igazgatótanács a saját független tagjai közül választ.*

VIII. Az európai szövetkezet székhelyének áthelyezése

A Rendelet 7. cikkében foglalt azon lehetőség, hogy az európai szövetkezet áthelyezheti alapszabály szerinti székhelyét egyik tagállamból a másikba anélkül, hogy ez az áthelyezés az európai szövetkezet felszámolását, vagy új jogi személy keletkezését eredményezné, szintén csak e társulási formára jellemző. Az SCE tagjai, hitelezői és más jogosultak, valamint minden olyan jogalany, amely a nemzeti jog alapján e jogot gyakorolhatja, az áthelyezés tárgyában összehívott közgyűlés időpontját legalább egy hónappal megelőzően jogosult az SCE alapszabálya szerinti székhelyén megtekinteni az áthelyezési javaslatot. A Rendelet a székhelyáthelyezéssel összefüggő szabályok között részletesen rendezi az áthelyezést ellenző és kilépési szándékát közlő tagokkal szembeni elszámolási kérdéseket, így tagállami szabályozásnak nincs helye.¹⁶

szánniuk feladataik elvégzésére; nem szerencsés, ha több testületben vállalnak szerepet. Képzettségi előírás hiányában fontos, hogy az igazgatók részt vegyenek feladatuk ellátásához szükséges képzési és továbbképzési programokban.

¹⁶ FAZEKAS JUDIT: „*Quo vadis Cartesio? Gondolatok a székhelyáthelyezésről és a letelepedési szabadságról az Európai Bíróság Cartesio-döntése nyomán*” című cikkében fejti ki, hogy a székhelyáthelyezés problémáját a Szerződés alapján kapott felhatalmazás alapján a másodlagos közösségi jog az európai szövetkezet esetében megfelelően rendezi, Európai Jog 2009/2. szám, IX. évf. 23. p.

A székhely elhelyezési eljárás két nagyobb szakaszra bontható: a *magánjogi* szakasz, vagyis a döntés előkészítés és magának a döntésnek a meghozatala, a *közjogi* szakasz, amely további két részre bontható: a hatósági beavatkozások és egyéb felügyeleti eljárások szakaszára, valamint a lezáró szakaszra, a cégbejegyzésre.

1. Az első szakasz

1) Az ügyviteli vagy irányító szerv elkészíti és a tagállami közzétételi szabályaival összhangban közzéteszi az áthelyezésre vonatkozó javaslatot. E *javaslat* tartalmazza a hatályos elnevezést, az alapszabály szerinti székhelyet és az európai szövetkezet nyilvántartási számát, valamint a javasolt székhelyet, az új nevet és az áthelyezés javasolt időbeli ütemezését, az áthelyezésnek az alkalmazottak részvételére gyakorolt esetleges hatását, a tagok a hitelezők és más jogosultak védelme érdekében előírt jogokat. Az európai szövetkezet tagjai, hitelezői és más jogosultak, valamint minden olyan jogalany, amely a nemzeti jog alapján e jogot gyakorolhatja, az áthelyezés tárgyában összehívott közgyűlés időpontját legalább 1 hónappal megelőzően, jogosult az európai szövetkezet alapszabálya szerinti székhelyén az ügyviteli vagy irányító szerv által készített jelentésbe betekinteni.

2) A hitelező védelem keretében a hitelező a *biztosítékadásra vonatkozó igényét* a székhelyáthelyezésről hozott döntés közzétételét követő 30 napos jogvesztő határidőn belül jelentheti be az európai szövetkezet igazgatóságának (igazgatótanácsának). Az igazgatóság (igazgatótanács) a kérelem előterjesztésére biztosított határidő lejártát követő nyolc napon belül köteles biztosítékot nyújtani, vagy a kérelem elutasításáról indoklással ellátott határozatot a hitelezőnek kézbesíteni. Az elutasító vagy nem megfelelő biztosíték nyújtásáról szóló határozat felülvizsgálatát az érintett hitelező a határozat kézhezvételétől számított nyolc napon belül az európai szövetkezet székhelye szerint illetékes cégbíróságtól kérheti. A cégbíróság – a törvényességi felügyeleti eljárásra irányadó szabályok megfelelő alkalmazásával – a kérelem előterjesztésétől számított harminc napon belül határoz. A cégbíróság az eljárás lefolytatását követően elutasítja a kérelmet, vagy az európai szövetkezetet megfelelő biztosíték nyújtására kötelezi.

3) Ezt követően kerül sor a *közgyűlés összehívására*, ez azonban nem lehet korábbi időpont, mint az átalakulási javaslatok közzétételétől számított 2 hónap. Ezen a közgyűlésen az alapszabály módosításáról, tehát a székhely áthelyezéséről csak akkor lehet dönteni, ha azt korábban a közgyűlés napirendjére vették. A közgyűlésen azonban olyan kérdéseket is megvitathatnak, és azokról határozatokat hozhatnak, amelyeket az európai szövetkezet azon tagjai terjesztettek elő, akiknek együttes létszámuk meghaladja az 5000 főt, vagy akik az összes szavazatok legalább 10%-val rendelkeznek.

2. A második szakasz

1) A *hatósági eljárások* szakaszban az európai szövetkezetnek azt kell *bizonyítania*, hogy az áthelyezési javaslat közzétételét megelőzően felmerült kötelezettségek tekinte-

tében a hitelezők és más jogosultak (ide értve az államháztartási szerveket is) részére megfelelő védelmet biztosítottak a tagállam követelményeivel összhangban. A tagállami szabályozás ennek a hatályát kiterjesztheti az áthelyezést megelőzően felmerült vagy esetleg a felmerülő kötelezettségekre is.

2) A *cégjogi* szakaszban, amennyiben a határidők leteltek és a közjogi felügyeletet ellátó intézmények nem éltek a kifogásolási jogukkal, akkor a kiállított hatósági igazolással lehet kezdeményezni az új székhely *bejegyzését* az egyik tagállamban és a régi székhely törlését a másik, a korábbi tagállamban.

IX. Összegzés

Az SCE-re vonatkozó rendelet lehetővé teszi, hogy az ilyen formában működő gazdasági résztvevők az Unió teljes területen megközelítően azonos szabályok szerint működjenek. Működésüket megkönnyíti az a tény, hogy adminisztrációs költségek nélkül helyezhetik át székhelyüket egyik tagállamból a másikba. Az SCE rendelet elsődlegesen anyagi jogszabályokat tartalmaz, ennek megfelelően a magyarországi székhelyű európai szövetkezetekre a magyar eljárási jogot kell alkalmazni.

Összetettsége miatt a statútum csak részben felel meg a szövetkezők igényeinek, ezért módosítással felhasználó baráttá, könnyen értelmezhetővé és jobban alkalmazhatóvá kell tenni. A jövőbeni szabályozásnak az átláthatóságra, az érdekeltek jogainak védelmére kell törekedni, megszilárdítva ezzel a különböző tagállamokban működő nemzeti szövetkezetek egyesülésének lehetőségét. EU pénzügypolitikájának is el kell ismereni a szövetkezetnek, mint szociális gazdasági vállalkozásnak a sajátosságait, hozzáadott értékeit és támogatnia kell a szövetkezeti vállalkozásokat. Ugyanezt meg kell tenniük a tagállamoknak is, elsősorban a hitelekhez és adókedvezményekhez való hozzáférés biztosításával és az adminisztratív terhek csökkentésével.